

„BEMOZGÓZZUK, VAGY SEM?”
A MOZGÓSZABÁLY ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA

Kivonat

A mozgószabály az értelemtükrözés eszköze a helyesírásunkban. Alkalmazása a korrektoroknak, anyanyelvi lektoroknak és a magyartanároknak is gondot okoz időnként. A tanulmány a mozgószabállyal létrejött kifejezéseket kívánja feltérképezni 246 példa segítségével, amelyek a www.e-nyelv.hu honlapon szerepelnek. Szól az AkH¹² 141. b) pontjának háttéréről, az így létrejött összetételek morfológiai felépítéséről, bemutatja az első tag szófaja alapján a gyakorisági sorrendet, két esetben javaslatot tesz e szabálypont kiegészítésére. Az írás arra a kérdésre is választ ad, hogy milyen módszerekkel könnyíthetjük meg a szabály alkalmazását, és végül azt mutatja be, hogy bizonyos esetekben mást jelent a mozgószabállyal megalkotott összetétel, és mást, ha különírjuk az első tagot, a minőségjelzőt.

Kulcsszavak: mozgószabály, értelemtükrözés, szerkezetes megoldás, Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, jelentéskülönbség

1. A „Bemozgózzuk, vagy sem?” kérdés a zsargonnyelv tipikus megnyilvánulási formája a korrektorok, anyanyelvi lektorok, magyartanárok körében. A kérdő mondat természetesen arra vonatkozik, hogy alkalmazzuk-e a mozgószabályt bizonyos szavak leírásakor, vagy sem. Időnként valóban nehéz eldönteni. A tanulmányban az így keletkezett összetételeket kívánjuk bemutatni, és egy módszert arra nézvést, hogy mikor alkalmazzuk a 141. b) szabálypontot.

Az egybe- és különírást irányító szempontok és okok az alaki jelöletlenség (pl. *lépést számláló*, de *lépésszámláló*), a hagyomány (pl. *bérbeadás*) és az értelemtükrözés (pl. *botcsinálta*, *gyengekezű*, *egykutya*, *nagyotmond*, *tőrölmetszett*, *vásárfia*). A szabálypontok sorában ugyancsak a pontos jelentés visszaadása érdekében született meg az úgynevezett mozgószabály. Ritkán okoz félreértést az, ha nem e szerint a kitétel szerint írjuk le az efféle kifejezéseket, és amelynek alkalmazása meglehetősen nehéz az átlag szövegírók számára, azonban bizonyos szövegtípusokban fontos a pontos jelentésközlés.

A tanulmány az alábbi kérdésekre keresi a választ. Milyen szófajú konstrukciókból állnak a 141. b) szabálypontban rögzített mozgószabállyal leírt kifejezések? Mi az oka annak, hogy bizonyos esetekben a mozgószabály

alkalmazásával és nélküle is megfelelő az írásmód? Milyen mértékben alkalmazták ezt a mozgószabályt az átlag írástudók az internetes találatok alapján? Milyen módszerekkel könnyíthetjük meg a szabály alkalmazását? Mely esetekben okoz félreértést a hibás írásmód?

2. A konkrét elemzés előtt érdemes röviden felvázolni a mozgószabályok történetét. A szabályzat 1922-es kiadása még nem rendelkezett olyan szabállyal, mint a mozgószabály, csupán kezdetleges megfogalmazások olvashatóak benne, melyek a túlságosan hosszú és bonyolult szószerkezetek helyesírására vonatkoznak (Ludányi 2019: 11). Elsőként az 1954-es, vagyis a 10. kiadásban szerepel egy, a maihoz hasonló előírás – még nem mozgószabály néven. A szabályzat 219-es pontja a következő: „Gyakran előfordul, hogy ha két nem összetett szóhoz egy harmadik kapcsolódik, a szóelemek között szorosabb kapcsolat jön létre. Ilyenkor a kapcsolat előtagjának önmagukban különírt részeit egybeírjuk, az utótagot pedig ehhez kötőjellel kapcsoljuk: *iparitanuló-iskola* (de: *ipari tanuló*), *kiválóművész-jelvény* (de: *kiváló művész*), *vágottbaromfi-kereskedő* (de: *vágott baromfi*), *betonkeverőgép-alkatrész* (de: *betonkeverő gép*) stb.” (AkH.¹⁰ 44). A mozgószabály kifejezés az 1984-ben megjelent 10. kiadásban szerepel először, hármat tartalmaz, a tanulmányban vizsgált kifejezésekre vonatkozó 139. b) szabálypont a következő: „Ha egy különírt szókapcsolat (pl. *hajlított bútor*) olyan utótagot kap (pl. *gyár*), amely az egészhez járul, az egyébként különírandó előrészt az új alakulatban egybeírjuk, és ehhez az utótagot (a szótagszámtól függetlenül) kötőjellel kapcsoljuk: *hajlítottbútor-gyár*. Hasonló esetek: *hideg víz*, de: *hidegvíz-csap*; *házi feladat*, de: *házi feladat-készítés*; *légi fénykép*, de: *légi fénykép-montázs*; *szabad vezeték*, de: *szabadvezeték-hálózat* stb. – Ritkábban ugyan, de előtag is járulhat szókapcsolathoz, például: *házi feladat*, de: *kémia-házi feladat*.” A 12. kiadás nem tartalmazza a *mozgószabály* elnevezést, annak ellenére, hogy a szakmai köztudatban erősen megvan, és a 141. szabálypont bevezetésében szerepel az általunk vizsgált kifejezésekre vonatkozó passzus, amely a következő gondolattal indul: „Az összetétel elő- és utótagja olykor bonyolultabb alakulat is lehet. A többszörös összetételek írásában – a szótagszámtól függetlenül – három további esetben alkalmazunk kötőjelet.” A szabálypont néhány jelentéktelen módosítással szerepel, és csupán a száma változott meg: 141. b).

3. Jelen tanulmány azért csak a 141. b) szabálypont alapján írt kifejezésekkel foglalkozik, mivel ezt a legnehezebb alkalmazni. A vizsgálat alapját, a korpuszt a Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda (www.e-nyelv.hu) felületén olvasható több mint 35.000 kérdés és válaszból kigyűjtött 246, a mozgószabállyal

leírt szó adta. A vizsgálódás folyamán azokra a kérdésekre és értelemszerűen válaszokra kerestünk rá, melyek a „mozgószabály”, vagy a „141. b)” keresőszavakra találatokat eredményeztek. Összesen 624 találat volt, ezek közül válogattam. (Meg kell jegyezni, hogy A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása 2015. augusztus végén lépett érvénybe, és néhány szabály, illetve szó írásmódja megváltozott. Így például 2015 júniusában még a mozgószabályra hivatkozó válasz születhetett a *nyitvatartás-változás* kifejezés helyes írásmódjára vonatkozóan. Az új kiadás szerint a *nyitva tartás* már nem külön-, hanem egybeírandó, *nyitvatartás*, ezért a 139. szabálypontra hivatkozás az érvényes. Erre a honlapon a következő mondat figyelmeztet: „A válasz az 1984 és 2015 között érvényes 11. helyesírási szabályzat alapján készült.”)

4. A mozgószabállyal létrejött összetételek (l. a Mellékletet) csoportosíthatók az első szó szófaja alapján. Ezek szerint a következő sorrend állítható fel. A legnagyobb számban az *-i* melléknévképzős szavak szerepeltek a honlapon (103), például: *forgalmiadó-befizetés*, *népihegedű-oktatás*, *húsvétitójás-keresés*. Másodsorban az *-s* képzősek fordultak elő (57), például: *mesterségesintelligencia-alapú*, *zsiroskenyér-parti*, *sajtostakaróni-tasak*. Harmadsorban tőszó volt a melléknév, ritkán főnév (54), például: *németnyelv-tanár*, *savanyúuborka-lé*, *skótduda-óra*. Negyedsorban befejezett melléknévi igenév volt az első tag (22): *csiszolttéglá-eladás*, *használtautó-ágazat*, *sűrítettlevegő-csatlakozás*. És végül ötödsorban folyamatos melléknévi igenév (14): *élősertés-import*, *szállópor-szennyezettség*, *megújulóenergia-hasznosítás*. Elmondható, hogy az *-i* melléknévképzős előtagú összetételek a leggyakoribbak, elsősorban ezekben az esetekben kell alkalmazni a mozgószabályt. Ugyanakkor a fentiek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a 141. b) szabálypontban szereplő „különírt szókapcsolat” nagy többségében minőségjelzős szószerkezet, megfontolandó a szabálypont ezzel történő kiegészítése. (Például: *forgalmi adó*, *mesterséges intelligencia*, *német nyelv*, *csiszolt téglá*, *élő sertés* stb.)

Előfordul, hogy nem három, hanem négy vagy akár öt tagból áll a mozgószabállyal leírt kifejezés. Ennek két oka lehet. Egyrészt a mozgószabállyal leírt kifejezés alkalmilag egybeírandó tagjai közül az egyik vagy mindkettő összetett, például: *akadálymentes + web +szakértő*. Az *akadálymentes* összetételt alkalmilag egybeírjuk a *web* szóval, és ehhez kapcsoljuk az utótagot: *akadálymentesweb-szakértő*. Idesorolható példák még: *félkész + termék + kínálat* = *félkésztermék-kínálat*, *ajándék + szemüveg + akció* = *ajándék-szemüveg-akció*, *alumínium + italdoboz + gyár* = *alumíniumitaldoboz-gyár*, *rakétavédelmi + pajzs + tervezet* = *rakétavédelmipajzs-tervezet*, *trappista + sajt + krémleves* = *trappistasajt-krémleves*.

Másrészt két mozgószabály alkalmazásával keletkezik az összetétel. A *zöld + tea + kivonat* a 141. b) szabálypont alapján *zöldtea-kivonat*. A 141. a) szabálypont alapján, ha egy kötőjellel már tagolt szóhoz szintén kötőjellel kapcsolandó utótag járul, az első kötőjelet kihagyjuk, vagyis az eredetileg kötőjelezett szórészt az új alakulatban egybeírjuk. Jelen esetben a *zöldtea-kivonat* kap egy előtagot, a *biot*, a fentiek alapján az írásmódja: *bio-zöldteakivonat*. Hasonlóképpen a következőkben is: *alternatív + befektetési + alap + kezelő, befektetésialap-kezelő, alternatív-befektetésialapkezelő; zöld + villamos + energia + előállítás, villamosenergia-előállítás, zöld-villamosenergiaelőállítás; filter + aktív + anyag + tartalom, aktívanyag-tartalom, filter-aktívanyagtartalom*. (A szabályzatban efféle példa nem szerepel a 141. a) szabálypontban, mindenképpen célszerű lenne kiegészíteni.)

Külön kell megemlíteni azt az esetet, amikor három szó alkalmilag egybeírt alakjához kapcsolódik a közös utótag: *általános + forgalmi + adó + mentesség = általánosforgalmiadó-mentesség*.

A szabályzatban beljebb kezdve, tanácsként a következő szerepel: „Ha szószaporítás nélkül lehetséges, célszerű a szerkezetes megoldás használata, például: *hőre lágyuló műanyagok feldolgozása* (nem *hőrelágyulóműanyagfeldolgozás*), *lőtt vadak árusítása* (nem *löttvad-árusítás*). Zimányi szerint is ezeket a terjedelmes és bonyolult összetételeket mindenképpen el kell kerülni, például így: *munkanélküliségély-kiutalás* helyett *munkanélküli segély kiutalása* (2001: 8). Valóban célszerű ezeket a „szókigyókat” szószerkezetté átalakítani, amennyiben nem címszerűen vagy feliratként alkalmazzák az így létrehozott kifejezést. A szerkezetes megoldás esetében a jelzett szó lehet birtokos jelzői viszonyban az utolsó taggal, például: *fogathajtóverseny-bíró* → a fogathajtó versenynek a bírója, *közösségikert-megnyitó* → a közösségi kertnek a megnyitója, *fejlesztésifolyamat-modell* → a fejlesztési folyamatnak a modellje. Vannak esetek, amikor jelentéstömörítő ez a viszony: *trappista-sajt-krémleves* → trappista sajtból készült krémleves, *csípőspaprika-krém* → csípős paprikából készült krém.

Bizonyos esetekben elkerülhetetlennek tűnik az igen hosszú szóösszetétel. A rövidsége, címkeszerű megfogalmazásra való törekvés végett például egy osztály megnevezése egy intézeten belül így lehetséges: *kalászosgabonarezisztencia-nemesítési osztály*.

5. Az alábbiakban azt kívánjuk bemutatni, hogy milyen szófajú konstrukciókból állnak a 141. b) szabálypontban rögzített mozgószabállyal leírt kifejezések.

- a) Három tagból álló összetétel
 Például: *forgalmiadó-befizetés, zsíroskenyér-parti*
 mn + fn kötőjel + fn
 Például: *svábzene-kedvelő, aktívszén-szűrő*
 mn + fn kötőjel + in/fn
 Például: *mesterségesintelligencia-alapú*
 mn + fn kötőjel + mn
 Például: *savanyúkáposztás-hordó*
 mn + mn kötőjel + főnév
- b) Négy tagból álló összetétel
 Például: *fogathajtóverseny-bíró*
 (fn + in) + fn kötőjel + fn
 Például: *használttársasjáték-gyűjtemény*
 in/mn + (mn + fn) kötőjel + fn
 Például: *kiemeltügyfél-kapcsolati*
 in + (fn + fn) kötőjel + mn
 Például: *geodéziaialappont-jelző*
 mn + (fn + fn) kötőjel + fn/in
- c) Öt tagból álló összetétel
 Például: *lakáshiteltörlesztőrészlet-tartozás*
 (fn + fn) + (in + fn) kötőjel + fn
 Például: *környezetvédelmitermékdíj-bevallás*
 (fn + mn) + (fn + fn) kötőjel + fn
 Például: *háztartásitüzelőolaj-felhasználás*
 (fn + mn) + (in + fn) kötőjel + fn
 Például: *génterápiásoltóanyag-gyártás*
 (fn + mn) + (in + fn) kötőjel + fn
- d) Hat tagból álló összetétel
 Például: *műanyagfröccsöntőüzem-vezető*
 (mn + fn) + (fn + fn) + fn + kötőjel + fn

6. Léteznek olyan különírt szerkezetek, amelyek, ha egy összetételi utótag járul hozzájuk, a mozgószabály alkalmazása nélkül is majdnem ugyanazt az értelmes szerkezetet eredményezik, és a két forma között a jelentéskülönbség alig érzékelhető (Laczkó–Mártonfi 2004: 132). Ilyenkor mindkét írásmód megfelelőnek tekinthető, például: *patakidiák-anekdota, pataki diákanekdota; érzelmiintelligencia-szint, érzelmi intelligenciaszint; felhasználóiélmény-tervezés, felhasználói élménytervezés; friss hírösszefoglaló, frisshír-összefoglaló; műszakvizsga-biztos, műszaki vizsgabiztos;*

turisztikadesztináció-menedzsment, turisztikai desztinációmenedzsment; szellemi tulajdon-jog, szellemi tulajdonjog; szállodaiszoba-árak, szállodai szobaárak. Ennek az alkalmazhatóságára a következő próbával élhetünk: a *szállodai árak* értelmes szószerkezet, ezért helyes a *szállodai szoba-árak* is, valamint a mozgószabályos alak is: *szállodaiszoba-árak*. Ellenben a *megújuló hasznosítás* értelmetlen szószerkezet, így csak a *megújulóenergia-hasznosítás* írásmód tükrözi az értelmet.

7. Milyen mértékben alkalmazzák ezt a mozgószabályt az átlag írástudók az internetes találatok alapján? Az alábbiakban néhány viszonylag gyakori kifejezés közhelyesírását kívánjuk bemutatni. Az *idegennyelv-tanítás* írása viszonylag gyakran, 3850-szer helyesen szerepel, hibásan, különírva (*idegen nyelvtanítás*) 4950-szer. Ennél sokkal nagyobb a hibázók száma a *forgalmiadó-befizetés* kifejezés kapcsán, mindössze egy alkalommal volt helyes az írásmód, és kétféle hibás megoldás olvasható: **forgalmiadó befizetés* (4), **forgalmi adó befizetés* (5780). Az alábbiakban csak a helyes és a hibás írásmódokat mutatjuk be a találati számokkal: *mesterségesintelligencia-alapú* (3770), **mesterséges intelligencia alapú* (44.500), *megújulóenergia-hasznosítás* (4200), **megújuló energia hasznosítás* (17.100), *hozzáadottcukor-mentes* (8131), **hozzáadott cukormentes* (29.400). Mint látható, hol tízszer annyi, hol négyszer annyi a hibás írásmódú alak, ez is bizonyítja, hogy a közhelyesírók számára ez a szabály nehezen alkalmazható.

8. Milyen módszerekkel könnyíthetjük meg a szabály alkalmazását? A mozgószabály alkalmazásának a lényege a szavak értelmi határainak megtalálásában és tükrözésében rejlik. Meg kell figyelni, hogy mi a kiinduló alak, és hogy a hozzá kapcsolt alak előtagként, utótagként vagy esetleg alkalmi minőségjelzőként fog kapcsolódni. Az alábbiakban egy módszert kívánunk ismertetni, amelynek segítségével megállapítható, hogy alkalmazzuk-e a mozgószabályt, vagy ne, és ha igen, hová tegyük a kötőjelet. Két példa segítségével szemléltetjük, ezzel könnyebb döntést hozni: *mosatlan + gyerek + játék, mosatlan + gyümölcs + lé*. Itt azt kell megfigyelni, hogy a minőségjelzői szerepben álló, tehát az első melléknévi vagy melléknévi igenév szófajú tag értelmes szószerkezetet alkot-e a főnévi alaptaggal: *mosatlan + játék = mosatlan játék*. Ebben az esetben jelentéstanilag értelmes szószerkezetet kaptunk, tehát a *mosatlan* szó a *játéknak* lehet az alkalmi jelzője. Ebből következik az is, hogy a *mosatlan* tag biztos, hogy alkalmi jelzőként fog szerepelni a *játék* és egy másik szóval összetételként, esetünkben a *gyerekjáték* ('gyerekeknek való játék') jelentéstömörítő szóösszetétellel. Ezért a helyes írásmód a *mosatlan gyerekjáték* ('olyan, gyerekeknek való játék, mely nincs

megmosva’). Itt tehát a különíráshoz kell folyamodnunk. Ha a mozgószabályt alkalmazzuk, abban az esetben így néz ki a szószerkezet: **mosatlangyerekek-játék*, viszont ekkor azt sugallná, hogy olyan játék, mely piszkos gyerekek számára készült. A második példa esetében (*mosatlan + gyümölcs + lé*) hasonlóképpen járunk el. Megállapíthatjuk, hogy a *mosatlan + lé* szószerkezet nem értelmes, ugyanakkor a *gyümölcs + lé = gyümölcslé* összetétel igen, valamint a *mosatlan gyümölcs* is. Mivel tehát a *mosatlan lé* értelmetlen, abszurdum, így biztos, hogy nem lesz helyes írásmód a **mosatlan gyümölcslé*, ugyanis a *mosatlan* minőségjelző a *gyümölcs* alaptagnak az alkalmi jelzője. Így lép életbe a mozgószabály, tehát az alkalmi jelzős szerkezethez (*mosatlan gyümölcs*) kapcsolódik egy újabb tag (*lé*), melyet kötőjellel kapcsolunk az alkalmilag egybeírt összetételhez: *mosatlangyümölcslé* (‘olyan lé, mely mosatlan gyümölcsből készült’). A legcélszerűbb tehát megkeresni, hogy a szóhoz kapcsolandó újabb tag melyiknek a minőségjelzője: például a *csiszolt + téglá + eladás* esetén szintén elvégezzük az előbb említett műveletet, és láthatjuk, hogy a *csiszolt* melléknévi igenév a *téglának* az alkalmi jelzője, és nem az *eladás* szónak, mivel *csiszolt eladás* nem közvetít értelmes jelentést. Ezáltal a *csiszolt téglá* a kiinduló szókapcsolat, melyhez utótagként kapcsoljuk az *eladás* szót, így jön létre mozgószabállyal a *csiszolttéglá-eladás* (‘a csiszolt téglának az eladása’). Még egy példa: a *keringetettlevegő-szűrő* esetében a mozgószabályt feloldva azt mondhatjuk, hogy a *keringetett levegő* szűrője. Ha nem alkalmazzuk a mozgószabályt, a különírt alakban **keringetett levegőszűrő*ként nem értelmes, hiszen nem a *szűrő* az, ami *keringetett*, hanem a *levegő*. Összegezve: ha a jelző a harmadik, főnévi tagra vonatkozik, akkor nem alkalmazzuk a második mozgószabályt: *mosatlan gyerekekjáték*; ha a jelző a második, főnévi tagra vonatkozik, akkor alkalmazzuk a mozgószabályt: *mosatlangyümölcslé, csiszolttéglá-eladás*.

9. Találkozhatunk olyan példával is, amikor mást jelent a mozgószabállyal megalkotott összetétel, és mást, ha különírjuk az első tagot, a minőségjelzőt. A *svábzene-kedvelő* az a személy, aki szereti a sváb zenét. A *sváb zenekedvelő*, pedig azt jelenti, hogy valakinek a nemzetisége sváb, és általában kedveli a zenét, bármilyet. Ebben az esetben tehát félreértést okozhat a hibás írásmód. További példa: az *angol nyelvkönyv* angol nyelvű vagy gyártmányú nyelvkönyv, az *angolnyelv-könyv* az angol nyelv oktatására szolgáló nyelvkönyv. A *veszélyeshulladék-tároló* a veszélyes hulladék tárolására szolgál, a *veszélyes hulladéktároló* valamilyen okból kifolyólag veszélyes. Tehát ha a *veszélyes* melléknév az utolsó szóra vagy szóösszetételre vonatkozik, azaz a *hulladéktárolóra*, akkor különírjuk: *veszélyes hulladéktároló*. Ha viszont a rögtön utána

álló kifejezésre, jelen esetben a *hulladékra*, akkor alkalmazzuk a mozgószá-
bályt, és így jelenti azt, hogy a hulladék veszélyes: *veszélyeshulladék-tároló*.

Ha élettelen tárgyakat, dolgokat jelöl az így megalkotott szószerkezet vagy
összetétel, akkor a hibásan írtat is könnyen értelmezzük, és a nagy többség-
nek fel sem tűnik a hibás írásmód. Ellenben ha személyt jelöl a szószerkezet
vagy az összetétel, akkor megmosolyogtató a különírt alak. A *mérgesgomba-
-szakértő* a gombákat ellenőrzi, a *mérges gombaszakértő* dühös egyén. A *szá-
raztészta-kereskedő* a száraz tésztával kereskedik, a *száraz tésztakereskedő*
humortalan. Ugyanígy különbség van a *csuklósautóbusz-vezető* és a *csuklós
autóbuszvezető*, valamint a *vágottbaromfi-kereskedő* és a *vágott baromfike-
reskedő között*. Természetesen a világról való tudásunk orientál a „hibásan”
írt kifejezések értelmezésében, hiszen igen ritka, hogy egy csuklós autóbusz
vezetője csuklik, illetve egy baromfikereskedő nincs félbe vágva.

10. Hőnyi Ede a következőt fogalmazza meg a mozgószá-
bály alkalmazásával kapcsolatban: „Az ún. mozgószá-
bály helyes és fontos, az írásgyakorlat-
nak sok esetben nyújt nagy segítséget, de nem szabad mindig és mindenáron
érvényt szerezni azon szabályoknak, amelyek helyesírásunknak csak mankói
és nem pillérei.” Ezenkívül kiemeli, hogy számos esetben a magyar nyelvben
senki nem használja egy-egy adott szónak a mozgószá-
bály által létrehozott
alakját, inkább a különírást, az alkalmi jelzős szókapcsolattal való jelölését
részesítik előnyben (Hőnyi 1999: 172). Ezt igazoltuk a 7. pontban, és több-
ségében az olyan szavakra igaz, amelyeknél nem tapasztalható jelentésbeli
különbség az eltérő írásmódú összetételek között. A mozgószá-
bály alkalmazásának a fontossága és lényege a szavak értelmi határainak megtalálásában
és tükrözésében rejlik.

Melléklet

Az előtag alaktani jellemzői

-i képzős (103): aktiválásienergia-érték, áramlásisebesség-függő, ás-
ványianyag-tartalom, átállásiidő-ingadozás, átvitelrendszer-irányító,
bécsizongora-stúdió, beépítésiterület-növekedés, egyháziének-óra,
elemibáziscsere-módszer, elemimagnézium-tartalom, emberijog-sértés,
erdeigomba-krémleves, erdeigyümölcs-mix, erdeigyümölcs-szós, érett-
ségibizonyítvány-átadó, érzelmiélet-instabilitás, érzelmiintelligencia-szint
(érzelmi intelligenciaszint), érzelmiviselkedés-terápia, esküvőiruha-
-tervező, fedélzetivideótartalom-elemzés, fejlesztésifolyamat-modell,
fejlesztésimódszertan-váltás, felhasználóiélmény-tervezés (felhasználói él-

ménytervezés), felszolgálásidő-fizetési, fogalmimetafora-elmélet, fogyasztásihiteľ-ügyintézés, forgalmiadó-befizetés, fűtésiköltség-megtakarítás, geodéziaialappon-jelző, gyermekgondozásidő-ellátás, gyermekkozmetikaitáska, hallgatólétszám-adatok, harcigép-személyzet, háztartásitűzelőolaj-felhasználás, húsvétisonka-piac, húsvétitójás-fa, húsvétitójás-keresés, ifjúságikönyv-kiadó, izlandikereszt-cipelés, jövedékítörvény-módosítás, készenléti hiteľ-megállapodás, kiviteli engedély-kötelezettség, korai fejlesztő-szakember, koreai jel-kártya, környezetiszemlélet-formálás, környezetvédelmi termékidő-bevallás, közlekedéseszköz-oldali, közoktatásitörvény-koncepció, közösségikert-megnyitó, közösségimédia-jog, közösségimédia-szolgáltató, közösségimédia-üzenet, központihely-elmélet, légifelvétel-készítés, létesítési engedély-kérelem, listázásidő-mentes, magán-gazdaságítársaság, májusipereszke-mártás, matematikaianalízis-kurzus, megmunkálási folyamat-lépések, merinóigypajjú-tartalom, minőségbiztosításrendszer-koordinátor, munkáltatóimárka-építés, műszakicikk-forgalmazó, műszakirészegység-vezető, műszakivizsga-biztos (műszaki vizsgabiztos), művészeti igazgató-asszisztens, nemzeti örökség-törvények, nemzetközikapcsolatok-elemző, népi hegedű-oktatás, népitánc-film-archívum, női uralkodó-kép, növényisajt-termék, növényiszövet-preparátum, oktatásitartalom-szolgáltatás, oltási igazolás-kötelezettség, országgyűlési képviselő-választás, őszikikerics-csokor, patakidiák-anekdota (pataki diák-anekdota), rakétavédelmi pajzs-tervezet, stratégiai menedzsment-tanulmány, szállítási költség-egyenlőtlenség, szállodaiszoba-árak (szállodai szobaárak), szántóföldinövény-termesztők, szellemitulajdon-jog (szellemi tulajdonjog), személyijövedelemadó-mentesség, személyijövedelemadó-törvény, szerelmi háromszög-história, támogatási megállapodás-minta, tanulásieredmény-alapú, társadalmi töke-komponens, társadalmi töke-koncepció, távközlési hálózat-használat, természetikincs- vadászat, turisztikai desztináció-menedzsment (turisztikai desztinációmenedzsment), turisztikaikártya-funkció, üzleti intelligencia-rendszerek, üzletistílus-tanácsadó, vegyi anyag-eredetű, vezérkarifőnök-helyettes, vezetői engedély-nyilvántartás, viselkedéstartílus-tanácsadó, vízisport-telep

Tőszó (55): ajándékszeműveg-akció, akadálymentesweb-szakértő, aktívanyag-tartalom, aktív szén-szűrő, alkohol-házhozszállítás, allergénanyag-mentes, alternatív-befektetésialap-kezelő, alumíniumitaldoboz-gyár, angolműfordítás-pályázat, vetonkeverőgép-alkatrészek, fehérkenyér-liszt, fehérköpeny-hipertónia, fekete cseresznye-lekvár, félkésztermék-kínálat, filter-aktívanyag-tartalom, gluténmentes kenyér-sütő, hardver-üzembehelyezés, hindu vallás-központúság, idegennyelv-tanítás,

kereszténymisztika-könyv, koraavar-jellegű, kortársékszer-kiállítás, kortárs-tánc-élet, lakáshiteltörlesztőrészlet-tartozás, legfőbbügyész-helyettes, magyarirodalom-tanár, magyar nyelv-tan-óra, magyarszöveg-író, melegvíz-mérő, melegvízóra-leolvasás, mosatlangyümölcs-lé, műanyagfröccsöntőüzem-vezető, németnyelv-tanár, németnyelv-tudás, németnyelv-vizsga, nettójelenérték-számítás, rövidhozam-csökkenés, rövidválasz-feladat, savanyúkáposztás-hordó, savanyúuborka-lé, skótduda-óra, svábzene-kedvelő, szilárdbiomassza-tüzelés, szürkemarha-csorda, telítetlenzsírsav-tartalom, trappistasajt-krém, trappistasajt-krémleves, triplacsoki-ízű, vasbetonszerkezet-gyártás, vegyesgyümölcs-töltelékes, zérótolerancia-politika, zöld-villamosenergia, zöldvillamosenergia-előállítás

-s képzős (54): almáspite-sütő, általánostantárgy-teszt (általános tantárgy-teszt), analitikusmérten-feladat, bakteriálisinfekció-eredetű, csillagoségbolt-rezervátum, csípőspaprika-krém, digitálisarchívum-fejlesztő, egyetemesjelenkor-tanár, elektromosautó-pályázat, elektronikushírközlés-szabályozás, évesdíj-mentes, fejessaláta-öntetpor, fosszilisenergiahordozó-igény, génterápiásoltóanyag-gyártás, grafikusillesztőprogram-telepítő, kalászosgabonarezisztencia-nemesítési, kalászosgyom-irtó, károsanyag-megkötő, kézművessőr-fajták, kézművessőr-mester, klasszikusműalkotás-szerű, kommunális hulladék-lerakó, kommunikációsprojekt-vezető, kulturálisörökség-szakértő, kulturális transzfer-kutatás, lovasuralkodó-ábrázolás, mágneses-rezonancia-vizsgálat, mákosguba-pohárkrém, mechanikus szakterület-vezető, mesterségesanyag-mentes, mesterséges intelligencia-alapú, motorikusgázolaj-forgalmazás, négyesmetró-beruházás, nemesszőlős-kert, olajosmagvak-termékpálya, porcukrosképviselőfánk-készítés, poszttraumatikus stressz-szindróma, racionális viselkedés-terápia, sáfrányos szeklice-olaj, sajtosmakaróni-tasak, személyes adat-szivárgás, színes ceruza-készlet, tartalominnovációs vezető-helyettes, tartósélelmiszer-csomag, teljes metszet-szkennelés, titkosügyirat-kezelő, többesszám-használat, veszélyes anyag-raktáros, veszélyes áru-szakosztály, vezetékese telefon-szám, webstartalom-szerkesztő, zsíros kenyér-parti

-t, -tt képzős (22): aszaltgyümölcs-tea, beágyazott szoftver-fejlesztő, csiszolt téglá-eladás, égettenyvszag, egyszerűsített számla-tételsor, fagyasztotthab-gyártó, forraltbort-fogyasztás, földolgozott élelmiszer-kategória, használt autó-ágazat, használt festék-gyűjtő, használt könyv-árak, használt lakóingatlan-eladás, használt sütőolaj-gyűjtő, használt társasjáték-gyűjtemény, hozzáadott cukor-mentes, keringtetett levegő-

-szűrő, kiemeltügyfél-kapcsolati, rántottcsirke-darabok, sűrítettlevegő-csatlakozás, támogatottkutatócsoport-pályázatok, üzőttvad-érzés, visszaforgatottpapír-újrahasznosító

-ó,-ő képzős (14): bejövőszámla-kezelő, élősertes-import, emészthetőrost-tartalom, fogathajtóverseny-bíró, hidképzőintézmény-szerep, kapcsolódónevelés-oktató, kiegészítőtermék-eladás, megújulóenergia-hasznosítás, növényvédőszer-maradványok, nyaralóember-típus (nyaraló embertípus), szállópor-szennyezettség, üvegfeldolgozóüzem-átadás, zsírégetőtartomány-számoló

Szakirodalom

- A magyar helyesírás szabályai. (10. kiadás)* 1954. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- A magyar helyesírás szabályai. (11. kiadás)* 1984. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- A magyar helyesírás szabályai. (12. kiadás)* 2015. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Bősze Péter 2015. A szaknyelvi csoportnevek írása a magyar orvosi nyelvben – javaslatmegvitatásra. *Magyar Orvosi Nyelv* 1: 47–71.
- Hőnyi Ede 1999. Élet és irodalom. In: *Ember és nyelv. Tanulmánykötet Keszler Borbála tiszteletére*. ELTE. Budapest. 171–2.
- Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. *Helyesírás*. Osiris Kiadó. Budapest.
- Ludányi Zsófia 2019. A mozgószabályokról. In: *Szabályok, normák, nyelvszokás. Tanulmányok a köznyelvi és szaknyelvi helyesírás és nyelvalakítás köréből*. Líceum Kiadó. Eger. 11–21.
- Zimányi Árpád 2001. Nem élhetünk mozgószabály nélkül! *Édes Anyanyelvünk* XXIII. 2.

Minya Károly
nyelvész, főiskolai tanár
Nyíregyházi Egyetem, Nyelv- és
Irodalomtudományi Intézet
E-mail: minya.karoly@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2421-3580>

Kovács Alexandra
magyar–angol szakos tanár
Túróczy Zoltán Evangélikus Óvoda és
Magyar–Angol Két Tanítási Nyelvű
Általános Iskola, Nyíregyháza
E-mail: szandiii97@gmail.com

Abstract

MINYA KÁROLY – KOVÁCS ALEXANDRA

**„SHALL WE APPLY THE MOVING RULE OR NOT?”
THE PROBLEM OF APPLYING THE MOVING RULE**

The moving rule is a means of reflecting meaning in our spelling. Its use frequently poses a problem for proofreaders, native speakers (lecturers) and Hungarian teachers. This study aims to explore the terms created by the moving rule using 246 examples from the website www.e-nyelv.hu. It explains the background of AkH¹² 141. b), the morphological structure of the resulting compounds, presents the frequency order based on the first member's word form, and in two cases proposes the amendment of this rule. The paper also answers the question of how to make the rule less complicated to apply, and finally shows that in some cases it means one thing to create a compound with a mobility rule and another to write the first member, the quality marker, separately.

Keywords: moving rule, sense mirroring, structural solution, Hungarian Language Services, meaning difference